WIADOMOŚCI ENTOMOLOGICZNE
ENTOMOLOGICAL NEWS (POLAND)
https://sparrow.up.poznan.pl/pte/we/index.html
© Polskie Towarzystwo Entomologiczne

ISSN (online) 2544-7882
Vol. 45; online 10A: 64–67
DOI: 10.5281/zenodo.23916713
Wrocław: 6.11.2026

ARTYKUŁ / ARTICLE

Nowe dane o jętkach (Ephemeroptera), widelnicach (Plecoptera) i wielkoskrzydłych (Megaloptera) okolic Pleszewa (Nizina Wielkopolsko-Kujawska)

New data on mayflies (Ephemeroptera), stoneflies (Plecoptera), and alderflies (Megaloptera) from the Pleszew area (Wielkopolsko-Kujawska Lowland)

Przemysław ŻURAWLEW[1], Grzegorz TOŃCZYK[2]

[1] Projekt Orthoptera Polski, Żbiki 45, 63–304 Czermin, e-mail: grusleon@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8043-7883

[2] Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, Uniwersytet Łódzki, ul. Banacha 12/16, 90–237 Łódź, e-mail: tonczyk.grzegorz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3231-885X

ABSTRACT. The article presents new data from 2021–2025 on three groups of insects in the Pleszew area. New observations have led to the identification of eight additional species: four mayflies (Ephemeroptera) (*Baetis rhodani*, *Siphlonurus aestivalis*, *Caenis rivulorum*, and *Heptagenia sulphurea*), three stoneflies (Plecoptera) (*Amphinemura sulcicollis*, *Brachyptera seticornis*, and *Protonemura auberti*), and one alderfly (Megaloptera) (*Sialis fuliginosa*). Furthermore, *B. seticornis* and *P. auberti* were recorded for the first time in the Wielkopolsko-Kujawska Lowland region.

KEY WORDS: aquatic insects, hydrological drought, *Brachyptera seticornis*, *Protonemura auberti*.

Wstęp

Owady wodne należą do najbardziej zagrożonych owadów w naszym kraju. Głównymi czynnikami, które najsilniej wpływają na ich występowanie są: niszczenie i fragmentacja siedlisk (melioracje rzek, regulowanie koryt rzecznych, likwidacja małych zbiorników śródpolnych oraz osuszanie torfowisk i terenów zalewowych), zanieczyszczenie wód (chemizacja rolnictwa, ścieki komunalne i przemysłowe), eutrofizacja (przeżyźnienie wód związkami azotu i fosforu prowadzące do masowego zakwitu glonów i sinic), a także sukcesja i zanikanie tzw. „małej retencji" (zarastanie otwartych zbiorników wodnych, często przyspieszane przez zmiany klimatyczne, fale upałów i powtarzające się susze hydrologiczne, które powodują całkowite wysychanie mniejszych cieków) (CZACHOROWSKI i BUCZYŃSKI 2000, HILSZCZAŃSKI i in. 2024). Znajdujący się w południowo-wschodniej części Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej powiat pleszewski, zdominowany jest przez krajobraz rolniczy, dodatkowo w ostatnich latach omawiany teren regularnie zmaga się z problemem suszy hydrologicznej, która dotyka zlewnię rzeki Prosny, wszelkie zbiorniki wodne, łąki i torfowiska.

W niniejszej pracy przedstawiono nowe dane o jętkach (Ephemeroptera), widelnicach (Plecoptera) i wielkoskrzydłych (Megaloptera) okolic Pleszewa.

Teren badań

Powiat pleszewski (713,07 km^2) leży w południowo-wschodniej części Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, wchodząc w skład dwóch mezoregionów: Wysoczyzny Kaliskiej i Równiny Rychwalskiej, a jego krajobraz ukształtowało zlodowacenie środkowopolskie (SOLON i in. 2018). Dominują tu użytki rolne, które zajmują około 75% jego powierzchni. Większe powierzchnie łąk i turzycowisk zachowały się w dolinach rzek, z których najdłuższe są: Prosna, Lutynia, Ner, Ciemna i Giszka. Największy akwen to zbiornik zaporowy w Gołuchowie (51,5 ha), umiejscowiony na rzece Ciemnej. Pośród rozległych borów sosnowych leżących na terenie gmin Gizałki i Chocz, znajduje się kilkadziesiąt torfowisk z dużym udziałem mchów torfowców *Sphagnum* L. Lasy mieszane, z dominującym dębem szypułkowym *Quercus robur* L., występują w okolicach Taczanowa i Gołuchowa. Na omawianym obszarze znajduje się ponad 50 parków podworskich, a także trzy obszary Natura 2000: Dąbrowy Krotoszyńskie PLB300007,

Glinianki w Lenartowicach PLH300048 i Puszcza Pyzdrska PLH300060 (ŻURAWLEW i in. 2021).

Materiał i metody

Materiał zebrał pierwszy z autorów w latach 2021–2025, przy okazji prowadzenia różnorodnych obserwacji entomologicznych. Zebrano go metodami tradycyjnymi tj. przy użyciu siatki entomologicznej i metodą „na upatrzonego", zbierając okazy z roślin, murów budynków czy turbin wiatrowych. Został on w całości opracowany i oznaczony przez drugiego autora. Identyfikacji dokonano na podstawie opracowań HÖZELA i WEIßMAIRA (2002), LUBINI i in. (2012) i DRUKKERA (2024). Łącznie zebrano 63 exx., w tym Ephemeroptera – 18 exx., Plecoptera – 34 exx. i Megaloptera – 11 exx. Zgromadzone okazy przechowywane są w Katedrze Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi. Przy poszczególnych gatunkach kolejno podano: miejscowość, UTM, siedlisko, liczbę zebranych osobników i ich płeć. Kategorie zagrożeń podano za: FIAŁKOWSKI i SOWA (2002) oraz KŁONOWSKA-OLEJNIK (2002): VU – wysokiego ryzyka, LC – najmniejszej troski.

Przegląd gatunków

Gwiazdką – (*) – oznaczono gatunki nowe dla powiatu pleszewskiego, a dwiema gwiazdkami – (**) – nowe dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

EPHEMEROPTERA

Baetidae

* *Baetis rhodani* (PICTET, 1843)

– Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 8 VI 2021, 1♂, 1♀.

Jętka o szerokim rozmieszczeniu w Polsce (JAŻDŻEWSKA 2001). Larwy zasiedlają cieki, od źródeł po ich odcinki środkowe, spotykane są również w starorzeczach i oligotroficznych jeziorach (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Procloeon bifidum (BENGTSSON, 1912)

– Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 17 VIII 2022, 1♂.

W Polsce występuje na większości obszaru. Larwy zasiedlają rzeki średniej wielkości, najliczniej spotykane są w ich górnych odcinakach (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Siphlonuridae

* *Siphlonurus aestivalis* (EATON, 1903)

– Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 12 V 2021, 1♂.

W Polsce gatunek znany głównie z rejonów nizinnych (JAŻDŻEWSKA I WOJCIESZEK 1997). Larwy spotykane są w wodach stojących lub płynących o wolnym przepływie wody (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Caenidae

* *Caenis rivulorum* EATON, 1884

– Kwileń [XT96], zadrzewienia nad rzeką Prosną, 30 IX 2023, 1♂; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 25 VI 2022, 1♂, 7 VIII 2022, 1♂.

Kategoria zagrożenia: LC (KŁONOWSKA-OLEJNIK 2002).

Jętka o szerokim rozmieszczeniu w Polsce i Europie. Znana głównie z terenów nizinnych. Zasiedla początkowe i środkowe odcinki cieków. Związana z twardym dnem (kamienie, żwir) pokrytym drobnocząsteczkowym detrytusem (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Ephemeridae

Ephemera lineata EATON, 1870

– Broniszewice [XT96], brzeg rzeki Prosny, 17 VI 2024, 1♂, 1♀; Kwileń [XT96], zadrzewienia nad rzeką Prosną, 26 V 2024, 1♂; Łęg [XT96], brzeg rzeki Prosny, 12 VI 2022, 1♂; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 23 VI 2022, 1♂, 22 V 2024, 1♂.

Gatunek występujący w wodach płynących, znany z różnych regionów Polski, związany z wolniej płynącymi odcinakami środkowymi i dolnymi większych rzek. Jętka uznawana w Europie Środkowej za gatunek dość rzadki (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012). Kategoria zagrożenia: VU (KŁONOWSKA-OLEJNIK 2002).

Heptageniidae

* *Heptagenia sulphurea* (MÜLLER, 1776)

– Łęg [XT96], zadrzewienia nad rzeką Prosną, 6 V 2024, 1♂.

Gatunek znany z większości nizinnych regionów Polski. Zasiedla szybko płynące strefy potoków i średniej wielkości rzeki. Zwykle liczna w miejscach o dużym nagromadzeniu fragmentów martwego drewna (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Leptophlebiidae

Leptophlebia marginata (LINNAEUS, 1767)

– Pleszew [XT95], zabudowa przy ul. Osiedlowej w sąsiedztwie rzeki Ner, 13 V 2021, 1♂; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 7 VI 2022, 1♂.

Występuje w całej nizinnej części Polski. Zamieszkuje cieki różnych typów o umiarkowanym przepływie wody, spotykana również w wodach stojących i wolno płynących odcinkach rzek (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

Paraleptophlebia submarginata (STEPHENS, 1835)

– Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 7 VI 2022, 1♂, 26 VI 2024, 1♂.

W Polsce należy do pospolitych gatunków. Larwy zasiedlają górne i środkowe odcinki rzek, preferują odcinki o mulistym dnie (BAUERNFEIND i SOLDÁN 2012).

PLECOPTERA

Nemouridae

* *Amphinemura sulcicollis* (STEPHENS, 1836)

– Żegocin [XT96], nad strumieniem, podmokły ols, 10 V 2023, 1♂.

Gatunek szeroko rozmieszczony i pospolity w Polsce. Larwy zasiedlają rzeki i potoki w górach, na pogórzu i nizinach, a także dobrze natlenione i zimne wody stojące (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002).

Nemoura cinerea (RETZIUS, 1783)

– Galew [XT75], przy turbinie wiatrowej, pośród pól uprawnych, 26 IV 2024, 1♂; Grab-Robaków [XT86], pas zadrzewień nad rowem śródpolnym, 11 IV 2024, 4♂♂, 4♀♀; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 12 III 2022, 1♂, 1♀, 5 IV 2024, 1♀, 25 IV 2024, 1♀, 6 V 2024, 1♂, 18 IV 2025, 1♂; Żegocin [XT96], nad strumieniem, podmokły ols, 7 V 2023, 1♂.

Gatunek traktowany jako liczny i najpowszechniej spotykany w Polsce. Larwy zamieszkują różne typy wód płynących i stojących z czystą i natlenioną wodą (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002).

Nemoura dubitans MORTON, 1894

– Łęg [XT96], brzeg rzeki Prosny, 6 V 2024, 1♀; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 5 IV 2024, 1♂; Żegocin [XT96], nad strumieniem, skraj lasu mieszanego, 11 V 2023, 1♀.

W Polsce gatunek występujący na niżu i w niższych partiach gór. Larwy zasiedlają rzeki i większe potoki oraz wody stojące (zasilane wodami podziemnymi) (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002, LUBINI i in. 2012). Kategoria zagrożenia: LC (FIAŁKOWSKI i SOWA 2002).

** *Protonemura auberti* ILLIES, 1954

– Sośniczka [XT84], przy turbinie wiatrowej pośród pól uprawnych, 28 IV 2024, 1♂; Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 26 X 2024, 1♀.

W Polsce występuje w Karpatach i Sudetach, a także na wyżynach w środkowej części kraju. Larwy zasiedlają źródliska, potoki i rzeki w górach i na pogórzu (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002). Nowy gatunek dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Taeniopterygidae

** *Brachyptera seticornis* (KLAPÁLEK, 1902)

– Galew [XT75], przy turbinie wiatrowej, pośród pól uprawnych, 3 III 2024, 1♀; Izbiczno [XT84], przy turbinie wiatrowej, pośród pól uprawnych, 23 III 2024, 1♀.

Gatunek dość szeroko rozmieszczony, ale niezbyt liczny w Polsce. Larwy zasiedlają przyźródłowe odcinki potoków i ich górny bieg (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002). Nowy gatunek dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Taeniopteryx nebulosa (LINNAEUS, 1758)

– Żbiki [XT96], zabudowa na skraju doliny Prosny, 31 III 2021, 1♀, 12 III 2022, 1♂, 4♀♀.

W Polsce występuje głównie w środkowej części kraju, a w górach jest rzadszy. Larwy zasiedlają rzeki i większe potoki w niższych partiach gór i na nizinach (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002). Kategoria zagrożenia: LC (FIAŁKOWSKI i SOWA 2002).

Perlodidae

Perlodes dispar (RAMBUR, 1842)

– Izbiczno [XT84], przy turbinie wiatrowej pośród pól uprawnych, 6 IV 2025, 1♂; Dobrzyca [XT74], przy turbinie wiatrowej otoczonej polami, 13 IV 2025, 1♀; Dobrzyca-Olesie [XT75], przy turbinie wiatrowej otoczonej polami, 13 IV 2025, 1♀; Kwileń [XT96], brzeg rzeki Prosny, 18 IV 2022, 1♂.

W Polsce notowany zapewne na obszarze całego kraju, ale spotykany niezbyt licznie. Larwy zasiedlają większe potoki i mniejsze rzeki (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002). Kategoria zagrożenia: LC (FIAŁKOWSKI i SOWA 2002).

MEGALOPTERA

Sialidae

* *Sialis fuliginosa* PICTET, 1836

– Żbiki [XT96], roślinność przy niewielkim zbiorniku przydomowym, 12 V 2021, 1♂.

Gatunek występujący w wodach bieżących, częściej spotykany na pogórzu i w górach, niż na nizinach (DOBOSZ 1990).

Sialis lutaria (LINNAEUS, 1758)

– Dobrzyca-Olesie [XT75], przy turbinie wiatrowej pośród pól uprawnych, 22 IV 2025, 1♂; Lenartowice [XT95], brzeg rozległych glinianek otoczonych polami, 8 V 2025, 2♂♂, 1♀; Żegocin [XT96], nad strumieniem, podmokły ols, 23 IV 2023, 2♂♂, 7 V 2023, 2♂♂, 1♀, 8 V 2023, 1♀.

Gatunek występujący na całym obszarze naszego kraju. Larwy zasiedlają wody stojące i płynące, ale o niezbyt wartkim nurcie (DOBOSZ 1990).

Podsumowanie

W okolicach Pleszewa podczas wcześniej prowadzonych badań w latach 2009–2020 wykazano występowanie 15 gatunków jętek, pięć gatunków widelnic i jeden gatunek wielkoskrzydłych (ŻURAWLEW et al. 2021). Nowe obserwacje pozwoliły na stwierdzenie kolejnych ośmiu gatunków: czterech gatunków jętek (*Baetis rhodani, Siphlonurus aestivalis, Caenis rivulorum* i *Heptagenia sulphurea*), trzech gatunków widelnic (*Amphinemura sulcicollis*, *Brachyptera seticornis* i *Protonemura auberti*) i jednego gatunku wielkoskrzydłych (*Sialis fuliginosa*). Łącznie w okolicach Pleszewa wykazano 29 gatunków tych owadów: Ephemeroptera (19 gatunków), Plecoptera (8 gatunków) i Megaloptera (2 gatunki). Spośród wykazanych ostatnio na „Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce" znajdują się: *Ephemera lineata*, *Caenis rivulorum, Nemoura dubitans*, *Perlodes dispar* i *Taeniopteryx nebulosa* (FIAŁKOWSKI i SOWA 2002, KŁONOWSKA-OLEJNIK 2002). Ponadto po raz pierwszy stwierdzono na obszarze Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej: *B. seticornis* i *P. auberti* (FIAŁKOWSKI i KITTEL 2002).

SUMMARY

Previous observations conducted in the Pleszew area between 2009 and 2020 recorded the presence of 15 mayfly (Ephemeroptera) species, one alderfly (Megaloptera) species, and five stonefly (Plecoptera) species. New observations have led to the identification of eight additional species: four mayflies (*Baetis rhodani, Siphlonurus aestivalis, Caenis rivulorum,* and *Heptagenia sulphurea*), three stoneflies (*Amphinemura sulcicollis, Brachyptera seticornis*, and *Protonemura auberti*) and one alderfly (*Sialis fuliginosa*). In total, 29 species of these insects have been recorded in the Pleszew area: Ephemeroptera (19 species), Plecoptera (8 species), and Megaloptera (2 species). Among the recently recorded species, the following are listed on the "Red List of Threatened and Endangered Species in Poland": *Ephemera lineata, Caenis rivulorum, Nemoura dubitans, Perlodes dispar,* and *Taeniopteryx nebulosa*. Furthermore, *B. seticornis* and *P. auberti* were recorded for the first time in the Wielkopolsko-Kujawska Lowland region.

PIŚMIENNICTWO

BAUERNFEIND E., SOLDÁN T. 2012. The Mayflies of Europe (Ephemeroptera). Apollo Books, Ollerup, Denmark.

CZACHOROWSKI S., BUCZYŃSKI P. 2000. Zagrożenia i ochrona owadów wodnych w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **18**, Suplement 2: 95–120.

DOBOSZ R. 1990. Sialidae (Megaloptera, Neuropteroidea) of Poland – a faunistic review. Annals of the Upper Silesian Museum in Bytom. Entomology, **1**: 149–157.

DRUKKER D. 2024. De haften van de Benelux (Ephemeroptera). Entomologische Tabellen 15 – EIS-Nederland, Naturalis Biodiversity Center, Nederlandse Entomologische Vereniging.

HÖZEL H., WEIßMAIR W. 2002. Insecta: Neuroptera. W: SCHWÖRBEL J., ZWICK P. (red) Süßwasserfauna von Mitteleuropa. Bd. **15**, **16, 17**. Spektrum Akademischer Verlag, Heidelberg, Berlin.

FIAŁKOWSKI W., KITTEL W. 2002. Widelnice. Plecoptera. Katalog Fauny Polski. MiIZ PAN, Warszawa, XVI, **3**, 72 pp.

FIAŁKOWSKI W., SOWA R. 2002. Plecoptera. Widelnice. W: GŁOWACIŃSKI Z. (ed.), Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, 122–124.

HILSZCZAŃSKI J., JĘDRZEJEWSKI M., KRUPSKA K., MACIANTOWICZ M., MAZUR W., PORĘBSKI Ł. 2014. Podręcznik najlepszych praktyk ochrony owadów. Lasy Państwowe, Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, Warszawa.

JAŻDŻEWSKA T. 2001. Distribution in Poland of Species the *Baetis* Group (Ephemeroptera, Baetidae). W: DOMINGUEZ E. (ed.). Trends in Research in Ephemeroptera and Plecoptera. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, 259–270.

JAŻDŻEWSKA T., WOJCIESZAK A. 1997. *Metreletus balcanicus* (Ulmer, 1920) (Ephemeroptera) in Poland with notes on its ecology and biology. Polskie Pismo Entomologiczne, **66**: 9–16.

KŁONOWSKA-OLEJNIK M. 2002. Ephemeroptera Jętki. W: GŁOWACIŃSKI Z. (ed.), Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, 128–132.

LUBINI V., KNISPE S., VINÇON G. 2012. Die Steinfligen der Schweiz. Bestimmung und Verbreitung. Fauna Helvetica, **27**, CSCF & SEG, Neuchatel.

SOLON J., BORZYSZKOWSKI J., BIDŁASIK M., RICHLING A., BADORA K., BALON J., BRZEZIŃSKA-WÓJCIK T., CHABUDZIŃSKI Ł., DOBROWOLSKI R., GRZEGORCZYK I., JODŁOWSKI M., KISTOWSKI M., KOT R., KRĄŻ P., LECHNIO J., MACIAS A., MAJCHROWSKA A., MALINOWSKA E., MIGOŃ P., MYGA-PIĄTEK U., NITA J., PAPIŃSKA E., RODZIK J., STRZYŻ M., TERPIŁOWSKI S., ZIAJA W. 2018. Physicogeographical mesoregions of Poland: Verfication and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. Geografia Polonica, **91** (2): 143–170.

ŻURAWLEW P., TOŃCZYK G., MIKOŁAJCZUK P., BUCZYŃSKI P., PRZEWOŹNY M. 2021. Materiały do poznania owadów wodnych (Ephemeroptera, Plecoptera, Hemiptera: Heteroptera) powiatu pleszewskiego (Nizina Wielkopolsko-Kujawska). Przegląd Przyrodniczy, **32**: 70–80.

Wpłynęło: 15.09.2026
Zaakceptowano: 26.10.2026
Redaktor prowadzący: Agnieszka Soszyńska